

Rakotulilta maailmalle

ELJAS POHTILAN MUISTEMAT JA
HAASTATTELU

”Väsyin monesti perin juurin isän matkassa. Kolme vuorokautta nuk- kumatta oli raja, jonka jälkeen näin hallusinaatioita. Juurakot muuttuivat menninkäisiksi, karhuiksi tai hirviksi. Kun polulla kompastuin puun juureen, ennen kuin maahan ehdin, unta jo näin. Kylmä oli pahinta. Rakotulilla sääntö oli: kirvesvarren mitta miestä kohti, tuuma ja tunti. Nuorimmat joutuivat aina laitimmaisiksi. Muistan hämärästi kerran päättäneeni: tänne minä en jää. Armeijan ja sotakoulujen rasitukset olivat myöhemmin pikkujuttuja.”

Haastattelu Raimo Koivistoinen

PROFESSORI ELJAS POHTILA (s.1943) on kirjoittanut hyvin mielenkiintoisen muistelmateoksen *Rakotulilta maailmalle* (2011). Hän kertoo, että professori **Veli-Pekka Järveläinen** ja jotkut muutkin kollegat ehdottivat hänelle muistelmien kirjoittamista, ja pitkän epäröinnin jälkeen hän ryhtyi lopulta töihin.

Kirja kertoo Pohtilan lapsuudesta ja nuoruudesta sekä monipuolisesta ja värikkästä työhistoriasta. Kirjan vähän yli 200 sivua sisältävät paljon asiaa erinomaisen elävästi kerrottuna. Pohtila jatkaa taitavien jutunkertojen perinnettä. Runsaasti erinomaisia anekdootteja sisältävä teksti imee lukijan mukaansa. Kirjan sisällöstä mainittakoon lapsuuskokemusten lisäksi monipuolinen tutkimustyö, Mauri-myrsky, vesakkosota, porotilat, porovahingot, Lapin männyn siemenpula, metsäkuolemat, metsien riittävyys, metsäverotus ja seikkailut Neuvostoliitossa ja Venäjällä.

Pohtila kertoo, että hän syntyi melkein metsässä. Koti oli laitimmainen talorotisko kylän laidalla Sallassa. Se oli jostakin syystä jäänyt polttamatta sodan melskeissä.

Pohtilalle syntyi lapsuudessa läheinen, elämyksellinen suhde metsään. Isäukko, joka oli menettänyt sodassa toisen kätensä, oli koko elämänsä piintynyt poromies. Hän tiesi, että porojen kanssa

**Neljä Metlan ylijohtajaa Kolilla 1993.
Vasemmalta Viljo Holopainen, Olavi
Huikari, Arne Nyysönen ja Eljas
Pohtila.**

ei kuole nälkään. Eljas-poika joutui palelemaan ja väsymään hänen "pororenkinään" vasoituksissa ja vasanmerkityksissä niin, että se vaikutti hänen myöhempään elämäänsä. Tämän jutun ingressissä mainittu tuuma ja tunti tarkoittaa sitä, että puu palaa rakovalkeassa tuuman tunnissa. Kun en ymmärtänyt tekstiä, piti hankkia vastaus Pohtilalta.

Pohtila opiskeli metsänhoitajaksi ja väitteli myöhemmin tohtoriksi. Hän työskenteli tutkijana, Helsingin yliopiston dosenttina, Lapin piirimetsälautakunnan päämetsänhoitajana, Metsätehon toimitusjohtajana ja Metsäntutkimuslaitoksen ylijohtajana. Hän toimi myös monissa tiedeyhteisöissä ja suomalaisissa ja kansainvälisissä järjestöissä.

Kirja sisältää mahtavan henkilögallerian tavallisista kansan ihmisistä tärkeisiin asiantuntijoihin ja poliitikkoihin sekä presidentteihimme ja Ruotsin kuninkaaseen saakka. Pohtila kertoo mitään kaihtelematta heistä mielipiteensä. Useimpien kohdalla se on vähemmän mairitteleva. Myötämielisimmin hän suhtautuu tavallisiin kansan ihmisiin. Kun **Jyrki Iivonen** esitteli Pohtilan kirjan *Helsingin Sanomissa* 2.11.2011, kirjoituksen otsikko oli hyvin kuvaava: "Ylijohtaja mottaa päin näköä". Lukiessa tuli mieleen Lauantiseuran julkaisema kirja *Tammieniemen pesänjakajat* (1981). Sen seurauksena **Aarno Laitinen** joutui jättämään *Helsingin Sanomien* poliittisen osaston esimiehen tehtävät. Välimiesoikeus totesi myöhemmin erottamisen laittomaksi.

Pohtilan henkilösuhteita ja luontosuhdetta kuvaa seuraava lainaus kirjasta:

"Hain silloisen Lapin piirimetsälautakunnan päämetsänhoitajaksi ja olin ylivoimainen hakija. Puoluepoliitrukina kunnostautunut

kepulainen Lauri Vaara yritti saada minut vetämään hakemukseni pois. Lauri Vaara oli silloin Koillis-Suomen metsänparannuspiirin päämetsänhoitaja, joka havaintojeni mukaan ojitti melkein erotuksetta kaikki suot tunturin metsärajalta Kemijoen rantaan. Se ei estänyt Suomen Luonnonsuojeluliittoa palkitsemasta häntä – arvatenkin hänen puheistaan – hopeisella ansiomerkillä. Erosin silloin Suomen Luonnonsuojeluliitosta. Olin ollut sentään Lapin Luonnonsuojeluyhdistyksen perustajajäsen, puheenjohtaja, piirin puheenjohtaja vieläpä Suomen Luonnonsuojeluliiton hallituksen jäsen. Panokseni jäi monesta syystä vähäiseksi. Luonnonsuojelu politisoitui noihin aikoihin vihreäksi liikkeeksi ja sittemmin puolueeksi, joka haluaa paitsi suojella luontoa, muuttaa koko yhteiskunnan. Sinne ajautui vanhoja 'bolsevikkejä'. Itse olin alkuperäisen luonnon suojelun, elämyksellisen luontosuhteen puolella ja näin, miten tämä uusi liike sorti syrjäseutujen asukkaita. Kirjoitin siitä lehtiin ja sain joitakin uusia vihamiehiä."

Teräväkielisellä Pohtilalla on riittänyt vastustajia. Hän kertoo, että kun ministeriöstä ei enää löytynyt tukea, hän teki tarpeelliset johtopäätökset ja pyysi eroa, ensimmäisen tilaisuuden tullen. Hän jäi eläkkeelle 60-vuotiaana vuonna 2003 toimittuaan sitä ennen 15 vuotta Metlan ylijohtajana.

Pohtila seuraa edelleen tiiviisti aikaansa ja mm. kirjoittaa poolemmisia juttuja lehtiin.

Pohtilan kirjan lukeminen synnytti mielessäni useita kysymyksiä. Niinpä otin yhteyttä Pohtilaan ja pyysin haastattelua *Maankäyttö-*lehteen. Sovimme, että se tehdään netin välityksellä. Lähetin hänelle kysymykset ja hän vastasi niihin. Saimme aikaan tällaisen "keskustelun":

RK: Syksyllä 1982 riehunut Mauri-myrsky kaatoi paljon puita ja pani johtamistaitosi koetukselle hyvin tuloksin niin kuin kirjassa kerrot. Aloitat kirjasi kiitoksilla Metsämiesten Säätiölle ja muutamille henkilöille. Olet päivännyt ne Leppävaarassa Maurin päivänä 22.9.2011. Onko tässä tarkoituksellista symboliikkaa? Halusitko synnyttää kirjallisen Mauri-myrskyn?

EP: Maurin päivä sattui sopivasti, kun olin saanut kirjani käsikirjoituksen valmiiksi. Myrskyn jälkien selvittäminen oli mieliin jäävä junailu, jossa onnistuin mielestäni hyvin. Mitään "myrskyä" en kirjallani havitellut.

RK: Kiitosten jälkeen jatkat kirjaasi prologilla. Siinä kerrot kuinka sait 21.2.1994 pääministeri **Esko Aholta** tehtäväksi metsälain uudistamisen. Lakia piti yksinkertaistaa ja, jos mahdollista, liberaalisoita, jotta turhilta oikeudenkäynneiltä vältytään. Piti hakea myös yhteyttä luonnonsuojelulain säädäntöön, jonka uudistus oli pantu samaan aikaan vireille. Hyväksyit toimeksiannon täysin. Tehtävästä tuli vaikea. Laeista ei tullut sellaisia kuin olisit halunnut. Syynä olivat vihreä blokki valmistelevalle toimikunnassa ja oma ammatikuntasi, metsänhoitajat. Vihreät epäilivät Sinua "tukkiparitalistin kätyriksi", ja kollegat halusivat säilyttää toimivaltuutensa, minkä yksityiskohtainen pykälä heille tarjosi. Esitys jäi erimieliseksi. Pidätkö tätä saamaasi tehtävää työurasi tärkeimpänä?

EP: Metsälakien luonnostelu oli tietenkin suuri kunniatehtävä. Työurani suurimpina saavutuksina pidän kuitenkin aikaansaamiani tutkimuksia.

RK: Palaat rakkaaseen metsälakiin (1093/1996) vielä kirjasi lopussa epilogissa. Haukut sen ja luonnonsuojelulain lyttyyn. Kirjoitat, että sekä metsälaki että luonnonsuojelulaki ovat pystyttäneet raskaan kontrollin maahan, jossa metsätalous ja maailmanluokan metsäteollisuus perustuvat pienmetsänomistukseen, jossa metsävarat ovat koko ajan lisääntymässä, jossa metsät lopulta uudistuvat teki niille niin tai näin ja jossa ei ole yhtäkään maailmanlaajuisesti uhanalaista lajia. Et näe enää perusteita nykyiselle lakeihin perustuvalla säätelyllä ja katsot, että metsien käsittelyä koskevat säädökset pitäisi pohjata kannustimiin.

Kirjassasi pohdit, että puuta on, mutta miten saada se pois metsästä markkinoille. Minkälaisia kannustimia tähän ja järkevään metsien hoitoon tarvittaisiin?

EP: Ongelmana on erityisesti taimikoiden ja nuorten metsien hoito. Markkinat hoitavat kyllä järeän puun korjuun. Kestävän metsätalouden rahoituslain puitteissa voidaan metsänomistajia kannustaa pienpuun korjuuseen. Myös verohelpotukset tulevat kysymykseen. Niitähän on käytettykin.

RK: Haukkumassasi metsälaisaa määrätään seikkaperäisesti metsän hakkuusta ja uudistamisesta, metsäluonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä ja määräysten noudattamatta jättämisen aiheuttamista seuraamuksista aina viittauksiin rikoslaissa saakka. Metsien hoitamatta jättämisestä taimikkovaiheen jälkeen ja vaikkapa pystyy lahottamisesta laki ei sen sijaan sano mitään. Olisiko johdonmukaista, että valvonta ulotettaisiin koko metsän kiertoajalle? Mitä mieltä on valvoa tarkasti metsän uudistamista hakkuun jälkeen ja sijoittaa siihen maanomistajan ja yhteiskunnan varoja, jos metsän voi sen jälkeen jättää luonnon helmaan ilman mitään taloudellista tulosta koskaan?

Kunnat voivat verottaa kaavoitettuja, rakentamattomia tontteja saadakseen ne rakennustoiminnan piiriin. Voitaissiinko vastaavasti ruveta verottamaan yli-ikäisiksi käyneitä metsiä?

EP: Valvontaa on turha lisätä. Vanhojen metsien käytöstä vallitsee yhteiskunnassa hyvin erilaisia käsityksiä. Monet haluaisivat ne luonnonsuojeluun. Aikaansaatuja taimikoiden tuhoutumista, jota käytännössä tapahtuu Suomen oloissa harvoin, ei tietenkään pitäisi sallia. Metsälain säädöksillä asia on varmistettava.

RK: Vastustit metsien pinta-alaverotuksesta luopumista. Olisiko sen jatkuminen innostanut metsänomistajia nykyistä enemmän puukauppoihin ja metsänhoitotoihin?

EP: Pinta-alaverotus oli metsänhoidon ja yhteiskunnan kannalta hyvä. Englantilainen sanonta on: ei pidä korjata toimivaa konetta. Metsäverotuksessa näin tehtiin.

RK: Jatkuva kasvatusta vai tasaikäismetsätaloutta? Tästä näyttää tulleen ikuinen kiistakapula metsäntutkijoille. Jatkuvan kasvatuksen kärkinimenä on esiintynyt **Erkki Lähde**. Hän sekä **Olavi Laiho** ja **Timo Pukkala** jatkavat sotaa mm. *Metsätieteen aikakauskirjassa* 2/2011. Samassa lehdessä Sinä jatkat vastakkaisella puolella. Näin ulkopuolisen silmin kiista muistuttaa sitkeydessään esim. Israelin ja palestiinalaisten kiistoja. Miten tästä asiasta on näin vaikeaa saada luotettavaa tietoa vai onko kysymys eräänlaisesta uskonsodasta?

EP: "Jatkuvan kasvatuksen" markkinoijat harjoittavat sanamagiana ja pettävät ihmisiä. Empiirisistä tutkimustuloksista he eivät saa tukea.

RK: Otan keskusteluun vielä eräitä metsän omistukseen liittyviä näkökohtia. Monet metsänomistajat vierastavat aukkohakkuuta maisemallisista syistä. On myös tontinomistajia, jotka katsovat pahalla, kun heidän tonttinsa viereen parturoidaan metsään iso aukko. On myös lisääntyvästi ihmisiä, jotka haluavat nähdä metsän sieni- ja marjamaina. Mitä sanoisit tällaisille ihmisille itsekkin luontoihmisenä?

EP: Parhaat marjamaat ovat tutkimusten mukaan uudistusaloilla. Sienimaita on vaihtelevasti siellä ja täällä. Vanhoissa metsissä niitäkin on vähiten lukuun ottamatta puiden lahottajasieniä. Maisemat ovat vähän makuasia ja nehan muuttuvat metsiköiden kehityksen mukana.

RK: Maamme metsälöt ovat keskikooltaan noin 30 ha ja pienevät jatkuvasti. Omistajien keski-ikä on noin 60 vuotta ja nousee

jatkuvasti. Hyvin monilla ei ole taloudellista tarvetta puuston hakuuseen. Näetkö tässä kehityksessä ongelmia ja miten niihin voitaisiin vaikuttaa?

EP: Metsälöiden pirstoutumista ja sen vaikutuksia on selvästi liioiteltu. Yhteismetsien ja osuuskuntien perustamista pitäisi entisestään kannustaa.

RK: Lapissa on hyviä siemenvuosia harvoin. Sen takia lapin männyn siemeniä ruvettiin kasvattamaan etelämpänä. Esim. Keski-Suomessa on useita laajoja siemenviljelyalueita. Minkälaisia tuloksia niillä on saavutettu?

EP: Siemenviljelyksillä on saavutettu odotetunlaisia tuloksia. Meikäläiset luonnon puustotkin ovat rodullisesti hyviä, joten siemenkeräyksiä niistäkin kannattaa tilaisuuden tullen tehdä.

RK: Soita on ojitettu suurella innolla. Sanot, ettei sellainen toiminta tulisi enää kysymykseen. Mikä silloin aikanaan meni pieleen?

EP: Metsäojituksilla on puuntuotuksellisesti saavutettu suunnilleen odotetunlaisia tuloksia. Jälkikäteen on arvioitu 6 miljoonasta hehtaarista ojitetun 600 000 hehtaaria väärin perustein. Monet nykyiset luonnon- ja ympäristön suojelijat katsovat kaikki metsäojitukset virheeksi. Noin puolet soistamme jätettiin kuitenkin luonnontilaan.

RK: Kirjassasi kerrot kannattaneesi vesakkojen torjuntaa ruiskuttamalla. Pitäisikö ruiskutukset vielä sallia?

EP: Vesakkojen ruiskuttamisesta luopumiselle saati kieltämiselle ei tosiaan ole rationaaliala perusteita. Yleinen mielipide ja taikausko ovat niitä vastaan.

RK: Mitä mieltä olet metsien lannoituksesta?

EP: Tutkimusten mukaan metsien lannoitus on liiketaloudellisesti metsätalouden kannattavinta toimintaa. Kaikesta päätellen suuri osa meikäläisestä karusta metsäluonnosta elää typen puustotilassa.

RK: Olet kirjan mukaan metsänhoitoyhdistysten kannattaja. Viime aikoina on arvosteltu niiden toimintaa esim. puukaupassa. On myös kritisoitu pakkajäsenyyttä. Siitä on mahdollisuus päästä eroon, mutta melko harvat ovat käyttäneet tätä oikeuttaan. Miten näet nyt metsänhoitoyhdistysten aseman?

EP: Suuren valtiomiehemme **Väinö Tannerin** aikaansaama metsänhoitoyhdistyslaki on ollut metsätaloutemme ja samalla -teollisuutemme perusta. Siihen ei pitäisi kajota. Puukaupparikkeita olisi periaatteessa helppo kontrolloida. Teollisuus ja nyttemmin

Vappuna 1959
vasa hangella.

myös MTK ovat lyhytnäköisesti taipumassa lain kumoamiseen – ikävä kyllä.

RK: Kerrot kirjassasi, että 1988 epäilit julkisesti ilmansaasteiden merkitystä pohjoisen männiköiden neulasten ruskettumisessa, josta oli syntynyt julkinen kohu, ja sait ministeri **Toivo T. Pohjalan** vihat päällesi. Olit kuitenkin oikeassa. Miten suhtaudut nyt ennusteisiin ihmisten aiheuttamasta maapallon ilmaston lämpenemisestä?

EP: Ilmakehän hiilidioksidin lisääntyminen on havaittu tosiasia. Ruotsalainen **Arrhenius** osoitti jo 1900-luvun alussa sen voimistavan kasvihuoneilmiötä. Ilmaston vaihteluun vaikuttavat myös monet muut tekijät. Ilmastohysteria on muuttunut poliittiseksi liikkeeksi, jota on turha vähätellä. Suomen ilmaston lämpeneminen ei mielestäni ole pahinta, mitä meille voisi tapahtua.

RK: Karsastat poliittisia virkanimityksiä. Minkälaista haittaa niistä on ollut ja on? Entä EU:n mahdollinen vaikutus virkamiehistöön?

EP: Niissä sivuutetaan usein tosiasiallinen pätevyys, mikä heijastuu tehtävien hoitoon ja ratkaisuihin. EU:ssa tarvitaan ainakin kielitaitoa ja kansainvälisten asioiden hallintaa. Kotikutoinen politikointi ei EU:ssa juuri ole mahdollista, paitsi ehkä ympäristöasioissa.

RK: Aiheuttaako hallitusten ja muitten vallanpitäjien vaihtuminen poukkoilevaa toimintaa metsätaloudessa?

EP: Metsätalouden pitkäjänteisyyden vuoksi hallitusten ja vallanpitäjien vaihtelu aiheuttaa tietenkin ongelmia, mutta sille ei kai voi mitään.

RK: Olet ollut mukana monissa tiedeyhteisöissä ja kritisoit niiden tehotonta toimintaa. Nythän tungetaan tulostavasti kaikille. Kannatko sitä ja missä määrin?

EP: Ajoin itse Metsäntutkimuslaitoksen johtajana toimintaan tulostavasti. Käytännössä tarkoitin sillä kunnollista ongelmanalyysia ja tutkimustulosten asianmukaista raportointia. Ajattelen vieläkin samoin.

RK: Sanot, että aika tutkijana oli elämäsi parasta aikaa, mutta jouduit silloisten ylenemisperiaatteiden vuoksi korkeisiin hallintotehtäviin. Oliko niihin pakko hakeutua vai halusitko niihin voidaksesi enemmän vaikuttaa asioiden kulkuun? Houkutteliko valta?

EP: Minulle oli sattunut joitakin huonoja esimiehiä, mikä ajoi minut liikkeelle. Päälliköksi ryhdyin kyllä myös vilpittömästi sanoen "isänmaallisista" syistä. Tietenkin valtakun houkutteli.

RK: Kerrot kirjassasi, että uskoit kaikista ihmisistä hyvää. Olet kuitenkin pettynyt moniin kollegoihin, poliitikoihin ja lehdistöön, erityisesti *Helsingin Sanomiin*. Oletko kokenut todeksi vanhan viisauden: Ei totuuden puhuja yösijaa saa?

EP: Peräähän tuossa sanonnassa on, mutta meikäläisessä yhteiskunnassa löysin kyllä paikkani.

RK: Kirjasta selviää, että olet lukenut laajasti paljon muutakin kuin metsätieteellisiä tutkimuksia. Olet myös harrastanut musiikkia, soittamista ja laulamista, ahkerasti. Miten on nyt näitten harrastusten laita elämässäsi?

EP: Päädyin aikoinani kevyestä musiikista klassiseen. Soittoharrastus on vanhemmiten ilmenneiden sormivikojen vuoksi jäänyt. Kuuntelen hyvää musiikkia edelleen mielelläni. Nykyinen pop-musiikki määkimisineen ja "heveineen" on mielestäni surkeata ja hermoillekäypää.

Raimo Koivistoinen
raimo.koivistoinen@kolumbus.fi